

Projectbureau SHA

Directie Onderwijs, Wayaca 33-A

Tel. 5838225 / Fax 5836039

E-mail: shatiger.aruba@setamet.aw

Vakleerplan

Culturele en

Kunstzinnige

Vorming

Aruba, 6 maart 2003

Colofon

Directie Onderwijs

Projectbureau SHA

Wayaca 33a

Tel 5838225

Fax 5836039

**Vakleerplan voor de basiscyclus
van het vak :**

Culturele en Kunstzinnige

Vorming (CKV)

Contactpersoon:

naam: Susi Witteveen

postadres: Mon Pos 7, Santa Cruz

Tel: 5858377 (thuis), 5858021

(school)

Fax: 5858021 (school)

Email: witteveen@setarnet.aw

(thuis)

Werkgroepleden:

Emy Lasten: IPA, Colegio

Arubano

Nigel Matthew: Colegio Arubano

Femke Hooijmaaijers: Colegio

Arubano

Susi Witteveen: Colegio San

Antonio

Inhoudsopgave

Voorwoord door Projectbureau SHA	p. 3
1. Inleiding	p. 5
2. Visie op het vak en overzicht van de domeinen binnen het vak	p. 6
3. Vaardighedenmatrix	p. 10
4. Doelstellingen	p. 13

Voorwoord door Projectbureau SHA

De start voor dit vakleerplan van Projectbureau SHA is gelegen binnen de training in december 2000, georganiseerd door Projectbureau SHA in samenwerking met Cito. De vakconsulent heeft samen met zijn werkgroepleden het document verder vormgegeven.

Vakleerplannen geven inzicht in wat we willen bereiken met de leerling binnen de 2 jarige basiscyclus. Vakleerplannen vormen, net als eindtermendocumenten, de basis voor de keuze van methodes en de programmering van het vak binnen de basiscyclus. Na 4 á 5 jaar zullen deze vakleerplannen worden gereviseerd op basis van opgedane ervaring en nieuwe ontwikkelingen in het vakgebied.

Er zijn nu vakleerplannen van de volgende vakken:

Papiamento, Nederlands, Engels, Spaans, Frans (voor de leerlingen die doorstromen naar de 2^e fase in Nederland), Algemene Sociale Wetenschappen, Persoonlijke Vorming, Science, Informatiekunde, Algemene Natuurwetenschappen, Wiskunde, Studiebegeleiding, Culturele Kunstzinnige Vorming, Lichamelijke Opvoeding en Kennis der Geestelijk Leven. Tevens is een vakleerplan ontwikkeld voor het vak Beroepenoriëntatie, dat in het derde jaar, het profielvoorbereidend jaar, plaats vindt. Daarnaast zijn er concept-eindtermendocumenten beschikbaar (januari 2000), die in de komende periode zullen worden herzien en volgens een inzichtelijke procedure worden vastgesteld.

Het eerste concept van de vakleerplannen is in de periode november 2001 - februari 2002 gescreend en van commentaar voorzien door een groot aantal mensen vanuit diverse geledingen. De vakconsulenten hebben hun vakleerplannen met het veld besproken en tevens hebben zij elkaars vakleerplannen van commentaar voorzien. Daarnaast zijn de vakleerplannen gescreend door panels bestaande uit leden van werkgroepen van SHA (de werkgroepen Begeleiding, Curriculum en Toetsing & Afsluiting), Examenbureau, Priepeb, IPA, EPB, EPI e.a. De bevindingen van deze panels zijn vastgelegd in een verslag (Screening vakleerplannen basiscyclus AVO, maart 2002) en de resultaten zijn door de vakconsulenten verwerkt (zie verslagen besprekingen naar aanleiding van screening, maart/april 2002).

In dit document treft u na dit voorwoord achtereenvolgens aan:

- Inleiding van de vakconsulent
- De visie op het vak en de wijze waarop het vak bijdraagt aan de algemene doelen van de basiscyclus
- De vaardighedenmatrix, waarin aangegeven is welke vakoverstijgende vaardigheden in dit vak worden gerealiseerd
- De doelstellingen van het vak, die de leerling na de twee-jarige basiscyclus bereikt moet hebben. In de leerinhoud is aangegeven wat minimaal bereikt moet zijn. Ook zijn een aantal richtlijnen gegeven voor verbreding en verdieping van de stof.

Aan deze vakleerplannen is gewerkt door vakconsulenten en door werkgroepleden afkomstig uit mavo, havo/vwo, EPB, EPI en IPA. Wij zijn deze mensen veel dank verschuldigd bij het concretiseren van de vernieuwing van ons AVO.

*Namens Projectbureau SHA,
Rene Herde, projectleider*

1. Inleiding

Voor u ligt het vakleerplan van het nieuwe vak: Culturele- en Kunstzinnige vorming in de ciclo basico (CKV).

Tijdens het schooljaar 2001-2002 is door 4 mensen aan dit vakleerplan gewerkt: Femke Hooijmaaijers (drama), Emy Lasten (drama), Nigel Matthew (beeldende vorming) en Susi Witteveen (beeldende vorming). Zij bouwden voort op een concept vakleerplan dat al door anderen eerder was samengesteld.

Er waren geen werkgroepleden voor de vakken muziek en dans beschikbaar. Om de hiaten die hierdoor ontstonden zo goed mogelijk op te vullen heeft de werkgroep steeds actief naar de mening van vakdocenten in deze twee vakken gevraagd.

Tenslotte is op vele momenten het vakleerplan-in-wording voorgelegd aan de overige vakdocenten werkzaam in het voortgezet onderwijs op Aruba. Hun aanbevelingen zijn steeds zorgvuldig verwerkt. Dit geldt uiteraard ook voor de opmerkingen van de screeningscommissie op het vakleerplan

CKV bestaat uit ‘oude’ bekende vakken als tekenen, handvaardigheid en muziek en nieuwe(re) als drama en dans. Bij deze samenvoeging is het principe van ‘de som is meer dan het geheel der losse delen’ leidend. In dit vakleerplan is dan ook niet meer sprake van ‘vakken’, maar van ‘disciplines’. De meerwaarde van de integratie van deze disciplines voor de leerling in de ciclo basico is steeds de focus van CKV.

Er zijn vier disciplines binnen CKV onderscheiden: muziek, dans, drama en beeldende vorming. In deze laatste zijn tekenen en handvaardigheid verenigd. De leerlingen maken in de ciclo basico kennis met alle disciplines. Tegelijkertijd werken ze aan integratie: ze onderzoeken en ervaren de mogelijke kruisverbanden en verrijkingen tussen de verschillende disciplines.

In dit document treft u in hoofdstuk 2 eerst de visie op het nieuwe vak CKV aan, en de achterliggende uitgangspunten. Ook zijn de verschillende domeinen benoemd waarin het vak in dit plan is onderverdeeld. Vervolgens is in hoofdstuk 3 elk domein uitgewerkt in doelstellingen en leerinhouden.

De doelstellingen zijn algemene doelstellingen. In de lesmethode CKV die op basis van dit vakleerplan ontwikkeld zal worden, zullen de doelstellingen per discipline verder uitgewerkt worden. Verbredings- en verdiepingsdoelstellingen zijn niet opgenomen (dit in tegenstelling tot wat in het voorwoord geschreven staat. Een individuele aanpak – waarbij de docent per leerling aanzet tot verbreding en verdieping – is bij CKV immers vanzelfsprekend en niet anders mogelijk.

2. Visie op het vak en domeinen

2.1 Visie

‘Het nieuwe AVO is als een huis dat stevig gefundeerd is in de eigen bodem maar dat zijn vensters wijd opent naar de buitenwereld, dat uitzicht biedt op wat er buiten gebeurt en dat zich openstelt voor mondiale ontwikkelingen’. (pag.15)

‘Het nieuwe AVO staat actieve, zelfstandige en kritische leerlingen voor met een brede vorming en ontwikkeling, volgens moderne maatschappelijke eisen. Het te realiseren onderwijsaanbod biedt de leerlingen een hechte basis voor hun persoonlijke ontwikkeling, bereidt hen voor op verdere studie en beroep en is er tevens op gericht hun maatschappelijk functioneren te bevorderen. Naast aandacht voor de ontwikkeling van elke leerling afzonderlijk, dienen samenwerking en sociale vorming van de leerling doel van het vormingsaanbod te zijn’. (pag.16)

‘Een toekomstig AVO dient dynamisch, vernieuwings- en toekomstgericht te zijn waarin creativiteit en permanente aanpassing centraal zullen staan’. (pag. 15)

(Uit SHA-visie, ‘Na Caminda Pa Restructuracion Di Nos Enseñansa Secundario General’, Beleidsnota, 1998)

Wat is het streefbeeld?

Het vak Culturele- en Kunstzinnige Vorming (CKV) is een cluster van de expressievakken beeldende vorming, muziek, dans en drama/theater. Deze disciplines zijn in deze cluster door een rode ‘CKV-draad’ met elkaar verbonden tot één geheel. Elke discipline behoudt echter zijn eigen waarde. ‘Bestuiving en bevruchting’ over en weer ontstaat door de interdisciplinaire aanpak en door projectmatige samenwerking van de docenten.

CKV kent drie domeinen: vormgeving, kunst en cultuurbeschouwing en kunstgeschiedenis, en evaluatie en reflectie. De nadruk ligt op de vormgeving, op het zelf doen. De drie domeinen staan echter niet op zichzelf, maar vormen een geïntegreerd geheel.

Voor alle vakgebieden binnen het nieuwe AVO – dus ook voor het ontwikkelen van het vak CKV – geldt dat arubanisering, caribisering, globalisering, een holistische benadering, de nieuwe didactiek van het onderwijs en mogelijke aansluiting met andere vakken belangrijke uitgangspunten zijn. Het eigene van Aruba dient als basis, met daarbij een open blik ten aanzien van mondiale ontwikkelingen. Ontwikkelingen op lokaal, regionaal en internationaal gebied worden gevolgd. CKV bevordert culturele- kunstzinnige- en creatieve ontwikkelingen - zowel bij de Arubaanse leerling als bij de Arubaanse gemeenschap. En het stimuleert bij beiden de waardering voor de eigen authenticiteit en voor kunst.

CKV levert een bijdrage aan de motorische, sociale, emotionele, cognitieve en artistieke ontwikkeling van het kind. CKV draagt bij tot ‘leren leren’; tot bewustwording, zelfvertrouwen en weerbaarheid. En het stimuleert daardoor het uitwisselen van ideeën, de smaakontwikkeling, het praten over en genieten van de kunst.

CKV streeft er naar om de leerling een zodanige bagage mee te geven dat hij/zij er eventueel voor kan kiezen zich verder beroepsmatig te ontwikkelen.

2.2 Achterliggende uitgangspunten

Arubanisering, caribisering en globalisering

Aruba staat nog altijd op een cultureel kruispunt van waar het verschillende wegen in kan slaan. Nog onduidelijk is welke richting men wil op gaan, waar men in cultureel en kunstzinnig opzicht wil uitkomen. Het verlangen om de Arubaanse identiteit bewust te zoeken en te ontwikkelen is groot. Deze zoektocht naar het eigene van Aruba is in deze visie ‘arubanisering’ genoemd.

Kenmerkend voor Aruba is dat het altijd aan invloeden van buitenaf onderhevig is geweest. Vanuit alle windstreken heeft men zich op het eiland gevestigd en sporen nagelaten. En dit gebeurt nog steeds. Bij arubanisering gaat het dan ook om enerzijds het cultureel erfgoed zoals dat te vinden is in bijvoorbeeld de archeologie, architectuur, religie, folklore, mythen en legendes, muziek en tradities. Anderzijds gaat het juist ook om de huidige multiculturele samenleving op Aruba, met invloeden over en weer op het gebied van gewoontes, taal, architectuur, religie, muziek, eetgewoontes enz. Het vinden van de balans tussen de twee componenten is daarbij essentieel. Beide componenten zijn een bron van inspiratie.

De geografische ligging van Aruba, midden in de Cariben, speelt eveneens een grote rol bij de culturele en kunstzinnige ontwikkeling. ‘Caribisering’ betekent: deze omgeving waar Aruba deel van uit maakt beter leren kennen. Door kennis van de regio kan men zichzelf scherper zien. Aruba heeft met de Caribische (ei)landen veel gemeen, en het is waardevol deze gemeenschappelijkheden ten aanzien van kunst en cultuur te exploreren. Onderwerpen hierbij zijn bijvoorbeeld kolonisatie, emigratie, handel, industrie en toerisme.

Arubanisering en caribisering leiden tot zelfbewustzijn en zelfwaardering bij de Arubaanse leerling en bij de Arubaanse samenleving. Ze zijn het fundament onder het ontwikkelen van de eigen identiteit. Door tegelijkertijd de vensters wijd te openen naar de buitenwereld worden ook mondiale ontwikkelingen gevolgd, zoals op het gebied van communicatie en technologie. Deze globalisering is voedend en innoverend voor de Arubaanse cultuur, maar wordt altijd gezien tegen de achtergrond van de eigen authenticiteit. CKV helpt het kind een balans te vinden tussen het eigene en het vernieuwende door middel van een creatieve en kunstzinnige ontwikkeling.

Holistische benadering

Kunst beïnvloedt cultuur en cultuur beïnvloedt de kunst. Kunst draagt bij tot de culturele ontwikkeling. Het is een geestelijke verrijking van de mens. Kunst in al haar facetten en disciplines is een optimale vorm om dit te bereiken. Daarom vereist dit een multidisciplinaire aanpak.

Met de filosofie voor ogen dat het totaal meer kan zijn dan de som der delen, zijn bij CKV de losse kunstvakken met elkaar verbonden tot één geheel. Deze holistische benadering betekent in praktische zin dat docenten en leerlingen bij CKV projectmatig, samenwerkend en vakoverstijgend bezig zijn. CKV als vak draagt zo bij aan de creatieve en kunstzinnige ontwikkeling van de leerling, en ook aan zijn/haar totale vorming.

CKV draagt bij tot kennis, (in)zicht en begrip van de volgende algemene onderwijsdoelen:

- oriëntatie op mens en samenleving
- onderkenning van verschillen tussen de seksen
- normen en waarden
- mens en natuur
- meer inzicht op onze culturele samenleving
- technische ontwikkelingen
- informatieve, communicatieve technieken
- media

Daarnaast draagt CKV ook bij aan algemene vaardigheden, zoals:

- het begrijpen, gebruiken en maken van mondelinge, schriftelijke en audiovisuele informatie
- informatie opzoeken, selecteren, verzamelen en ordenen
- meten en schatten
- research
- presenteren
- materiaalkennis, kennis van gereedschappen en apparatuur
- bijbrengen, gebruik maken van computervaardigheden
- het aanleren van kennis en vaardigheden, gebruik maken van strategieën
- het oplossen van keuzeproblemen
- persoonlijke ervaringen van zichzelf en anderen verwerken
- argumenteren, standpunten innemen
- visualiseren: uiterlijke- en inhoudelijke elementen uit de wereld in zicht-, hoor- en/of tastbare beelden omzetten
- reflecteren, evalueren.

2.3 Domeinen en subdomeinen

De tabel is onderverdeeld in een drietal domeinen die gezamenlijk het hele veld van CKV bestrijken. Soms is binnen zo'n domein weer een onderverdeling in subdomeinen. De tabel bestaat uit de volgende (sub)domeinen:

domeinen	subdomeinen
<i>1. Vormgeving</i>	<i>1.1 proces</i>
	<i>1.2 Middelgebruik</i>
	<i>1.3 Presentatie</i>
<i>2 Kunst en Cultuurbeschouwing en kunstgeschiedenis</i>	<i>2.1 Algemeen</i>
	<i>2.2 De Arubaanse context</i>
	<i>2.3 De Caribische context</i>
	<i>2.4 De Mondiale context</i>
	<i>2.5 Activiteiten</i>
<i>3. Evaluatie en reflectie</i>	

3. Vaardighedenmatrix

De vaardighedenmatrix bestaat uit een overzicht van algemene, vakoverstijgende vaardigheden die van belang worden geacht binnen het avo. In de matrix is vervolgens aangegeven welke vaardigheden in welk vak aan de orde komen en ook in dit vak worden geëvalueerd. Bij evaluatie kan gedacht worden aan een toetsvorm, maar dit hoeft niet het geval te zijn, de docent kan ook de vorderingen van zijn leerlingen op bepaalde vaardigheden op een andere wijze evalueren (bijvoorbeeld door observatie tijdens de les) en op basis hiervan concluderen of vaardigheden behaald zijn.

De vaardigheden zijn ondergebracht in 6 categorieën:

1. Vakoverstijgende vaardigheden
2. Leren uitvoeren
3. Leren leren
4. Leren communiceren
5. Leren reflecteren op het leerproces
6. Leren reflecteren op de toekomst

De vaardigheden die aangekruist zijn door het betreffende vak in de vaardighedenmatrix, zijn ook direct of indirect terug te vinden in de doelstellingen (hoofdstuk 4 van het vakleerplan).

De vaardighedenmatrix dient er toe om enerzijds vaardigheden binnen de vakken expliciet aandacht te geven en anderzijds om grote overlap tussen vakken en overladenheid te voorkomen: de leerling hoeft niet bij elk vak te presenteren om aan het einde van de basiscyclus te realiseren dat een leerling zichzelf en eigen werk kan presenteren.

De vaardighedenmatrix is ontwikkeld op basis van een combinatie van verschillende producten:

- een overzicht van algemene vaardigheden dat in Nederland gehanteerd wordt in de basisvorming
- een vaardighedenmatrix die in eerder stadium op Aruba is ontwikkeld gericht op de basiscyclus van de EPB
- reacties van vakconsulenten en docenten en aanvullingen van diverse werkgroepen binnen SHA.

Voor elke doelstelling kan gelezen worden “de leerling kan”

Vakoverstijgende thema's	
1.1	het kennen van en omgaan met eigen en andermans normen en waarden
1.2	het onderkennen van en omgaan met de verschillen tussen de seksen
1.3	de relatie tussen de mens en de natuur en het concept van duurzame ontwikkeling
1.4	het functioneren als democratisch burger in een multiculturele samenleving, ook in internationaal verband
1.5	het op een voor henzelf en anderen veilige manier functioneren in de eigen omgeving, met name ook in het verkeer
1.6	de maatschappelijke betekenis van technologische ontwikkeling, waaronder met name moderne ict
1.7	de maatschappelijke betekenis van betaalde en onbetaalde arbeid
1.8	de verworvenheden en mogelijkheden van kunst en cultuur, waaronder ook de media
2. Leren uitvoeren	
2.1	Nederlandse, Engelse, Spaanse of Papiamento- teksten lezen, beluisteren en begrijpen.
2.2	schriftelijke en mondelinge teksten produceren in het Nederlands, Engels, Spaans of Papiamento
2.3	informatie in verschillende gegevensbestanden opzoeken, selecteren, verzamelen en ordenen
2.4	rekenvaardigheden toepassen, zoals hoofdrekenen, rekenregels gebruiken, meten en schatten
2.5	voldoen aan eisen van milieu, hygiëne, gezondheid en ergonomie
2.6	doelmatig en veilig omgaan met materialen, gereedschappen en apparatuur
2.7	algemene en domeinspecifieke computerprogramma's leren verkennen en gebruiken
3. Leren leren	
3.1	informatie beoordelen (op betrouwbaarheid, representativiteit en bruikbaarheid), verwerken en benutten
3.2	strategieën gebruiken voor het aanleren van nieuwe kennis en vaardigheden (memoriseren, aantekeningen maken, schematiseren, verbanden leggen met aanwezige kennis , ...)
3.3	strategieën gebruiken voor het begrijpen van mondelinge en schriftelijke informatie
3.4	op een doordachte wijze keuzeproblemen oplossen
3.5	een eenvoudig technisch, natuurwetenschappelijk of maatschappelijk vraagstuk planmatig onderzoeken
3.6	persoonlijke ervaringen en opdrachten van anderen verwerken in woord, klank, beeld, en beweging/gedrag

4. Leren communiceren	
4.1	elementaire sociale conventies in acht nemen
4.2	overleggen en samenwerken in teamverband
4.3	passende gesprekstechnieken hanteren
4.4	verschillen in meningen en opvattingen benoemen en hanteren
4.5	culturele en seksegebonden verschillen tussen mensen benoemen en hanteren
4.6	omgaan met formele en informele afspraken, regels en procedures
4.7	zichzelf en eigen werk presenteren
5. Leren reflecteren op het leerproces	
5.1	een planning maken
5.2	het leerproces bewaken
5.3	een eenvoudige product- en procesevaluatie maken en hieruit conclusies trekken voor volgende leermomenten
6. Leren reflecteren op de toekomst	
6.1	het inventariseren van de eigen mogelijkheden en interesses
6.2	het onderzoeken van de mogelijkheden voor verdere studie
6.3	de rol en het belang van op school geleerde kennis, inzicht en vaardigheden
6.4	de wereld van arbeid en beroepen
6.5	de mogelijkheden van vrijetijdsbesteding.

		IK	N&T	Wi	BO	Sb	KGL	LO	CKV	PV	ASW	Eng	Fr	Pap	Sp	Ne	tot
1 vakoverstijgende thema's	1.1						1	1	1	1						1	5
	1.2				1		1	1		1							4
	1.3		1				1				1						3
	1.4						1	1	1	1	1						5
	1.5						1	1									2
	1.6	1	1				1		1		1						5
	1.7				1		1				1						3
	1.8			1			1		1				1			1	5
2 leren uitvoeren	2.1	1	1	1		1		1	1			1	1	1	1	1	11
	2.2	1	1			1			1			1	1	1	1	1	9
	2.3	1	1	1	1	1		1	1	1	1	1		1	1	1	13
	2.4		1	1		1		1	1								5
	2.5		1							1							2
	2.6		1	1				1	1								4
	2.7	1	1	1		1		1								1	6
3 leren leren	3.1	1	1	1	1	1			1		1	1	1	1	1	1	12
	3.2	1	1			1			1		1	1			1	1	8
	3.3		1			1			1			1		1	1	1	7
	3.4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1						10
	3.5	1	1	1		1			1	1	1						7
	3.6	1	1			1		1	1	1		1	1	1	1	1	11
	3.7	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	1	1	14
4 leren communiceren	4.1		1	1		1		1	1	1	1	1		1	1	1	11
	4.2	1	1	1		1		1	1	1	1				1	1	10
	4.3		1			1				1	1	1		1	1	1	8
	4.4	1	1		1	1	1	1	1	1	1			1			10
	4.5						1		1	1	1						4
	4.6	1	1	1		1		1	1	1	1					1	9
	4.7	1	1	1	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	14
5 leren reflecteren op leerproces	5.1	1	1	1	1	1		1	1	1	1						9
	5.2		1			1			1		1						4
	5.3	1			1	1		1	1	1	1						7
6 leren reflecteren op de toekomst	6.1				1	1		1	1	1							5
	6.2				1												1
	6.3				1	1		1		1							4
	6.4	1			1						1						3
	6.5				1			1	1	1							4
		18	24	15	15	23	12	22	27	21	21	11	6	11	12	16	254

4. Doelstellingen voor de basiscyclus

Toelichting op de tabel

In de kop van de tabel is de naam van het vak alsmede het domein aangegeven.

In de linkerkolom wordt (indien het domein verdeeld is in subdomeinen) de naam van het subdomein gegeven.

In de midden-kolom worden de doelstellingen geformuleerd. Deze doelstellingen kunnen gezien worden als basisdoelstellingen voor de basiscyclus, dat wil zeggen dat elke leerling zich moet kunnen herkennen in de doelstelling, in principe moeten aan het einde van de basiscyclus al deze doelstellingen bij elke leerling zijn gerealiseerd.

De doelstellingen zijn genummerd: 1. Voor het eerste domein, 1.1 voor het eerste subdomein en 1.1.1 voor de eerste doelstelling.

In de kolom leerinhoud wordt aangegeven wat de leerinhoud zal zijn, voor zover dat nu al aangegeven kan worden. Meer gedetailleerd zal dat in een later stadium in de programmeringen worden vastgelegd.

Vak: CKV Basiscyclus		
Domein 1: VORMGEVING Het praktisch leergebied waarbinnen de leerling bezig is met het proces rond vormgeven, produceren, het gebruik van middelen en het presenteren van eindproducten in de disciplines 1). Belangrijk is om de leeftijdsgroep van de leerlingen goed voor ogen te houden.		
Subdomein 1.1: PROCES	Doelstelling De leerling kan:	Leerinhoud De leraar doet:
	1.1.1: De leerling kan een planning van het werk 2) maken.	Aanzetten tot het vooraf onderscheiden van de verschillende stappen, en dit verwerken tot een stappenplan.
	1.1.2: De leerling kan visueel-, auditief- en tactiek gericht 3) herkennen	Aandacht vragen voor technische elementen binnen de eigen discipline. Bijvoorbeeld dynamiek, compositie, vorm, tegenstelling, harmonie.
	1.1.3: De leerling kan zich oriënteren op de eigen vormgeving in de betreffende discipline 4)	Rekening houden met de diversiteit van de leerlingen bij het aanbieden van de les en bij het honoreren van de resultaten.
	1.1.4: De leerling kan elementen 5) uit leven in zicht-, tast- en/of hoorbare beelden omzetten.	Aanbieden van actuele thema's, en deze verbinden aan een opdracht.
	1.1.5: De leerling kan zich vanuit eigen zintuiglijke waarneming, eigen ervaring, verbeelding en herinnering iets voor de geest halen 6) en deze in eigen werk uitvoeren.	Aanzetten tot mind-reading, gebruik maken van associaties, en dit koppelen aan een opdracht.
	1.1.6: De leerling kan gevoelens, ideeën	Aanbieden van werkvormen en thema's die

1 Er stond: werkstukken in de kunstzinnige vakken. 'Werkstukken' wordt echter vooral geassocieerd met beeldende vakken, en niet met dans, drama en muziek. In navolging van de opmerkingen over de visie (d.d. 15 okt) wordt voor 'vakken' voortaan de term 'disciplines' gebruikt.

2 Er stond: werk/leerproces. Wij denken dat het plannen van het leerproces vooral in de jaren na de basiscyclus aan bod zal komen.

3 Er stond: (mind reading). Naar ons idee hoorde dat hier niet thuis, maar wel bij 1.5

4 Er stond: kunstdiscipline. 'Kunst' is hierin overbodig.

5 Er stond: uiterlijke- en inhoudelijke elementen. In navolging van de opmerkingen over de visie (d.d. 15 okt) kan dat hier weggelaten worden.

6 Er stond: een voorstelling maken. Daarmee zou verwarring kunnen ontstaan met letterlijk een voorstelling maken zoals bij b.v. 1.1.10

	en/of meningen zicht-, hoor- en/of tastbaar maken. ⁷⁾	prikkelen en emoties oproepen. En dit koppelen aan een opdracht.
	1.1.7: De leerling kan individueel komen tot het produceren van een eindproduct in elk van de disciplines.	Aangeven van gerichte opdrachten waarin de eigenheid van de leerling tot uiting komt. B.v. maak een maquette van je eigen kamer; beeld uit een persoon die je intrigeert; maak een zelfportret.
	1.1.8: De leerling kan in samenwerkingsverband komen tot het maken van een eindproduct in elk van de disciplines. ⁸⁾	Aangeven van gerichte opdrachten waarvan het eindproduct door groepswork ontstaat. B.v. gezamenlijk een wandschildering maken; gezamenlijk een overspanning voor het schoolplein maken; gezamenlijk een muziekstuk produceren, gezamenlijk een begroetingsritueel presenteren
	1.1.9: De leerling kan individueel komen tot het maken van een eindproduct in geïntegreerde vorm.	Aangeven van geïntegreerde CKV-opdrachten ⁹⁾ waarin de eigenheid van de leerling tot uiting komt. B.v. aan de hand van thema's als 'Het Eiland', 'Helden', 'Ritme', 'Energie'. Of het geven van zgn. 'doorgeef'-opdrachten: een opdracht in de ene discipline wordt als inspiratiebron voor een andere discipline gebruikt
	1.1.10: De leerling kan in samenwerkingsverband komen tot het produceren van een eindproduct in geïntegreerde vorm.	Aangeven van geïntegreerde CKV-opdrachten waarvan het eindproduct door groepswork ontstaat. B.v. de film Grease uitwerken met als doel een eigen opvoering/presentatie. Daarbij komen de vakken dans, drama, muziek, beeldende vorming (decors, ontwerpen kostuums), allemaal aan bod.

⁷ Hierbij gaat het om de strijd tussen 'binnen' en 'buiten'.

⁸ Ten behoeve van de leesbaarheid hebben we 1.9 en 1.8 omgewisseld.

⁹ Voorwaarden van een CKV-opdracht moeten nog bepaald worden.

		Of het geven van zgn. ‘doorgeef’-opdrachten: een opdracht in de ene discipline wordt als inspiratiebron voor een andere discipline gebruikt
	1.1.11: De leerling kan de specifieke basiselementen in het eigen werk herkennen	Aanbieden van voorbeelden, gevolgd door eigen onderzoek en experiment. Met als doel het vooraf en/of achteraf kunnen onderscheiden van de verschillende basiselementen in het eigen werk.
	1.1.12: De leerling kan de specifieke basiselementen in het werk van anderen herkennen.	Aanbieden van voorbeelden, gevolgd door eigen onderzoek en experiment. Met als doel het vooraf en/of achteraf kunnen onderscheiden van de verschillende basiselementen in het werk van anderen.
	1.1.13: De leerling kan de specifieke basiselementen in het eigen werk benoemen.	Het aanbieden van de verschillende vaktermen, gevolgd door een toetsing ¹⁰).
	1.1.14: De leerling kan de eigen ontwikkeling ¹¹) m.b.t. vormgeving en uitvoering beschrijven ¹²).	Gericht vragen stellen met ruimte voor de eigen mening van de leerling. B.v. logboek, Multiple choice-vragen.
	1.1.15: De leerling kan de eigen voorkeuren m.b.t. vormgeving en uitvoering motiveren.	Gericht vragen stellen over het eigen werk (authenticiteit, eigenheid), uitmondend in b.v. een programmaboekje, recensie, jingle enz ¹³) over het eigen werk.
	1.1.16: De leerling kan het doorlopen proces toelichten: op welke manier ben ik te werk gegaan. Waarom?	Aanzetten tot het achteraf onderscheiden van de verschillende stappen en dit verwerken in een verslag (mondeling, schriftelijk, beeldend). Dit wordt opgenomen in het CKV-dossier.

¹⁰ Bij alle punten is er sprake van een toetsing. Bij 1.1.13 willen we het er specifiek bij hebben staan omdat toetsing de enige manier is of de leerling deze vaardigheid beheerst. Bij de andere punten kan dat ook door b.v. observatie.

¹¹ Er stond: mogelijkheden. Naar ons idee is hier sprake van 'ontwikkeling'.

¹² In de oorspronkelijke tekst stond hier nog een punt voor: 'De leerling kan de specifieke basiselementen in het werk van anderen benoemen'. Volgens ons is deze vaardigheid als gewaarborgd via 1.1.13 en 1.1.12. We hebben dit punt dan ook weggelaten.

¹³ De voorbeelden in de oorspronkelijke tekst deden teveel alleen aan grafische vormgeving denken.

Subdomein 1. 2: MIDDELGEBRUIK	Doelstelling De leerling kan:	Leerinhoud De leraar doet:
	1.2.1: De leerling kan de meest gangbare vormgevingsmiddelen, instrumenten (waaronder ook het lichaam), gereedschappen en technieken binnen elk van de disciplines benoemen.	Het aanbieden van de meest gangbare vormgevingsmiddelen, instrumenten, gereedschappen en technieken, gevolgd door een toetsing ¹⁴).
	1.2.2: De leerling kan de meest gangbare vormgevingsmiddelen, instrumenten (waaronder ook het lichaam), gereedschappen en technieken binnen elk van de disciplines verwerken.	Demonstratie en informatie geven over de meest gangbare vormgevingsmiddelen, instrumenten, gereedschappen en technieken, gekoppeld aan het ruimte bieden aan de leerling om het zelf te doen ¹⁵).
	1.2.3: De leerling kan met de meest gangbare vormgevingsmiddelen, instrumenten (waaronder ook het lichaam), gereedschappen en technieken experimenteren ¹⁶).	Het prikkelen van de leerling d.m.v. vraagstelling en opdrachtgeving, gekoppeld aan het bieden van ruimte.
	1.2.4: De leerling kan op gerichte wijze relevante informatie verzamelen en verwerken ¹⁷).	Geven van gerichte zoekopdrachten en dit laten verwerken tot een presentatie. Deze vaardigheid kan bij uitstek in groepsverband geoefend/uitgevoerd worden.
	1.2.5: De leerling kan gebruik makend van nieuwe technologische middelen op gerichte wijze relevante informatie verzamelen en verwerken ¹⁷).	Geven van gerichte zoekopdrachten en dit laten verwerken tot een presentatie waarbij eventueel gebruik gemaakt wordt van dezelfde nieuwe technologische middelen. Deze vaardigheid kan bij uitstek in groepsverband geoefend/uitgevoerd worden.

¹⁴ De oorspronkelijke tekst was voornamelijk op handvaardigheid gericht. Wij hebben het algemener geformuleerd. Net als bij 1.1. 13 is hier de toetsing apart vermeld.

¹⁵ De oorspronkelijke tekst hier was alleen gericht op handvaardigheid. Wij hebben het algemener geformuleerd.

¹⁶ Deze 1.2.3 hebben we toegevoegd, zodat niet alleen het ambachtelijk werken aandacht krijgt, maar ook het experiment dat het ambacht overstijgt. Bewust is hier niet de beperking van 'binnen een discipline' genoemd, opdat experimenten ook over de grenzen van die disciplines heen kunnen gaan.

¹⁷ Er stond: '...informatie op creatieve wijze verwerken...' Naar ons idee gaat het om het vergaren en verwerken van de informatie, en niet of dat al dan niet creatief gebeurt. We hebben ' op creatieve wijze' dus weggelaten.

Subdomein 1.3: PRESENTATIE	Doelstelling De leerling kan:	Leerinhoud De leraar doet:
	1.3.1: De leerling kan individuele presentaties geven ter afronding van eigen werk per discipline, en ter afronding van eigen werk in geïntegreerde vorm.	Ter beschikking stellen van middelen (zoals ruimte, technische middelen, decor, instrumenten, voorwerpen) en het geven van randvoorwaarden, zodat de leerling zijn/haar kunde op eigen wijze kan tonen.
	1.3.2: De leerling kan collectieve presentaties geven ter afronding van collectief werk per discipline, en ter afronding van collectief werk in geïntegreerde vorm.	Ter beschikking stellen van middelen (zie bij 1.3.1) en het geven van randvoorwaarden (b.v. de eigen cultuur), zodat de groep haar kunde op eigen wijze kan tonen. En gericht vragen stellen aan, en afspraken maken met, de groep leerlingen om de samenwerking optimaal te laten verlopen.
Domein 2: KUNST & CULTUURGESCHIEDENIS EN KUNSTBESCHOUWING Hieronder valt de geschiedenis en beschouwing van de kunst, van de cultuur voor zover deze een relatie met de kunst heeft ¹⁸⁾ , en culturele activiteiten.		
Subdomein 2.1: Algemeen	Doelstelling De leerling kan:	Leerinhoud De leraar doet:
	2.1.1: De leerling kan de begrippen kunst en cultuur van elkaar onderscheiden. ¹⁹⁾	Ter discussie stellen van de begrippen kunst, cultuur en aanverwante begrippen als folklore en kitsch, ook aan de hand van visueel/auditieve voorbeelden.
	2.1.2: De leerling kan de algemene verschillen en overeenkomsten m.b.t. genre, inhoud, vorm en functie in de kunst en relevante uitingen van cultuur beschrijven. ²¹⁾	Aanzetten tot kijken naar, verbanden leggen tussen, onderzoeken en onderscheiden van uitingen van de disciplines, b.v. door audio/visueel materiaal, bezoek, excursies.

¹⁸ We gaan ervan uit dat 'cultuur' in de volle breedte aan bod komt in de vakken Humanitaire educatie en Algemene sociale wetenschappen. Bij CKV gaat het alleen om cultuuruitingen die op een of andere manier in relatie tot kunst staan. Dit geldt ook voor wat in dit domein 'cultuur' verder genoemd wordt.

¹⁹ Hier stond: de definities van kunst en cultuur. We vonden dat te beperkend.

²¹ Aan het complexe begrip 'genre' kan in de Ciclo Basico maar beperkt uitwerking worden gegeven.

	2.1.3: De leerling kan relatie leggen tussen eigen werk en andere uitingen van kunst en cultuur, en andersom. 22)	Het tonen van audio/visueel materiaal, gerichte vragen stellen, en gerichte opdrachten geven.
Subdomein 2.2: De Arubaanse context	Doelstelling De leerling kan:	Leerinhoud De leraar doet:
	2.2.1: De leerling kan de algemene ontwikkelingen van de kunst en cultuur, voor zover deze in relatie staat met de kunst, op Aruba (en de Antillen) in grote lijnen chronologisch weergeven.	Aanbieden en laten onderzoeken van een overzicht van de Arubaanse en Antilliaanse kunst- en cultuurgeschiedenis. Belangrijke bronnen hierbij: cultuurhistorisch archief, geschreven muziek, musea.
	2.2.2: De leerling kan in grote lijnen de belangrijkste stromingen van de hedendaagse Arubaanse kunst en cultuur, voor zover deze in relatie staat tot kunst, weergeven.	Aanbieden en laten onderzoeken van audio/visueel materiaal over de stromingen van de hedendaagse Arubaanse kunst en cultuur.
	2.2.3: De leerling kan in grote lijnen externe invloeden binnen de hedendaagse Arubaanse kunst en cultuur, voor zover deze in relatie staat tot kunst, onderscheiden. 23)	Refereren aan relevante onderdelen van vakken als geschiedenis en humaniora, laten zien van voorbeelden. En dit ter discussie stellen.
Subdomein 2.3: De Caribische context	Doelstelling De leerling kan:	Leerinhoud De leraar doet:
	2.3.1: De leerling kan de algemene ontwikkelingen van de kunst en cultuur, voor zover deze in relatie staat met de kunst, in het Caribisch gebied in grote lijnen chronologisch weergeven.	Aanbieden en laten onderzoeken van een overzicht van de Caribische kunst- en cultuurgeschiedenis. Belangrijke bronnen hierbij: cultuurhistorisch archief, geschreven muziek, musea.
	2.3.2: De leerling kan in grote lijnen de belangrijkste stromingen van de hedendaagse Caribische kunst en cultuur, voor zover deze in relatie staat tot kunst, weergeven.	Aanbieden en laten onderzoeken van audio/visueel materiaal over de stromingen van de hedendaagse Caribische kunst en cultuur.
	2.3.3: De leerling kan in grote lijnen externe	Refereren aan relevante onderdelen van

22 We hebben dit als nieuwe doelstelling tussengevoegd. Het komt in de plaats van het oorspronkelijke punt van 2.1.2

23 De punten 2.2.4, 2.2.5 en 2.2.6 hebben we weggelaten. We vinden dat deze thuishoren bij humaniora (maatschappijleer) thuis. Daarnaast vinden we het belangrijk dat in de jaren na de Ciclo Basico de relatie tussen het eigen werk van de leerling en de culturele achtergrond van de leerling aandacht behoeft.

	invloeden binnen de hedendaagse Caribische kunst en cultuur, voor zover deze in relatie staat tot kunst, onderscheiden. 23)	vakken als geschiedenis en humaniora, laten zien van voorbeelden. En dit ter discussie stellen.
Subdomein 2.4: De mondiale context	Doelstelling De leerling kan:	Leerinhoud De leraar doet:
	2.4.1: De leerling kan de algemene mondiale ontwikkelingen en bepaalde 20) hoogtepunten van de kunst en cultuur, voor zover deze in relatie staat met de kunst, in grote lijnen chronologisch weergeven.	Aanbieden en laten onderzoeken van een overzicht van de mondiale kunst- en cultuurgeschiedenis. Belangrijke bronnen hierbij: cultuurhistorisch archief, geschreven muziek, musea.
	2.4.2: De leerling kan in grote lijnen de belangrijkste stromingen van de hedendaagse mondiale kunst en cultuur, voor zover deze in relatie staat tot kunst, weergeven.	Aanbieden en laten onderzoeken van audio/visueel materiaal over de stromingen van de hedendaagse mondiale kunst en cultuur.
	2.4.3: De leerling kan in grote lijnen externe invloeden binnen de hedendaagse mondiale kunst en cultuur, voor zover deze in relatie staat tot kunst, onderscheiden. 23)	Refereren aan relevante onderdelen van vakken als geschiedenis en humaniora, laten zien van voorbeelden. En dit ter discussie stellen.
Subdomein 2.5: Activiteiten	Doelstelling De leerling kan:	Leerinhoud De leraar doet:
	2.5.1: De leerling kan relevante informatie verzamelen met betrekking tot culturele activiteiten.	Geven van gerichte zoekopdrachten, in b.v. kranten, tijdschriften, interviews en internet.
	2.5.2: De leerling neemt individueel en collectief deel aan van tevoren vastgesteld minimum aan erkende culturele activiteiten 24) zowel binnen schoolverband en buiten schoolverband.	Aanbieden van een keuze uit het bestaand cultureel jaarprogramma, met gerichte opdrachten 25).

23 De punten 2.2.4, 2.2.5 en 2.2.6 hebben we weggelaten. We vinden dat deze thuishoren bij humaniora (maatschappijleer) thuis. Daarnaast vinden we het belangrijk dat in de jaren na de Ciclo Basico de relatie tussen het eigen werk van de leerling en de culturele achtergrond van de leerling aandacht behoeft.

20 Om welke hoogtepunten en algemene ontwikkelingen het gaat zal nader bepaald moeten worden.

23 De punten 2.2.4, 2.2.5 en 2.2.6 hebben we weggelaten. We vinden dat deze thuishoren bij humaniora (maatschappijleer) thuis. Daarnaast vinden we het belangrijk dat in de jaren na de Ciclo Basico de relatie tussen het eigen werk van de leerling en de culturele achtergrond van de leerling aandacht behoeft.

24 Wat 'erkende culturele activiteiten' zijn moet nog gedefinieerd worden.

	2.5.3: De leerling kan in woord, beeld, klank en/of gebaar verslag doen van verschillende aspecten van de culturele activiteit.	Aanbieden van een schematische werkwijze, ter handleiding. Het ingevulde verslag wordt in het CKV-dossier opgenomen.
	2.5.4: De leerling kan uiting geven aan zijn/haar waardering voor en beleving van de bezochte culturele activiteit.	Gerichte vragen stellen, met ruimte voor de eigenheid van de leerling. Het resultaat hiervan wordt in het CKV-dossier opgenomen.
Domein 3: EVALUATIE EN REFLECTIE Dit bevat het component waarbij de leerling evaluatie en reflexie ²⁶) (het beschouwende) structureel ontwikkelt. Het gaat hierbij om het kunnen relateren, verwoorden, beargumenteren en registreren.		
	Doelstelling De leerling kan:	Leerinhoud De leraar doet:
	3.1: De leerling kan vanuit een persoonlijke visie de opgedane ervaring (b.v. eigen werk, activiteit) bespreekbaar stellen en plaatsen in een context.	Zorgen voor discussie en gesprek, en het aanbieden van een context die daarbij benut kan worden.
	3.2: De leerling kan de opgedane ervaring (b.v. eigen werk, activiteit) registreren.	Aanbieden van een schematische werkwijze, uitmondend in een CKV-dossier.

²⁵ Dit moet tijdig, aan het begin van het schooljaar, worden aangegeven, zodat de activiteiten ingepland kunnen worden.

²⁶ Bij 'reflectie' gaat het om 'ik in relatie tot mijn omgeving'; bij 'evaluatie' gaat het om een situatie, voorstelling, beeld dat los staat van 'ik'.